

Danny Beckers

Universiteit Nijmegen, Mathematisch Instituut
Postbus 9010, 6500 GL Nijmegen
dbeckers@sci.kun.nl

Oud Archief

De sensatie een oud tijdschrift of een oude brief op te slaan kennen de meesten van ons wel. ‘Deden ze dat toen zo? Maakten ze zich daar toen druk over?’ En dan realiseren we ons dat onze hedendaagse gewoontes ook maar toevallig zijn. Danny Beckers, aio in de geschiedenis van de wiskunde aan de KUN, zal in deze nieuwe rubriek geregeld u dergelijke historische sensaties bezorgen. Een titelblad, een mooi plaatje, een raar symbool, een bizarre ruzie uit de geschiedenis van het Wiskundig Genootschap zal hij aangrijpen terwille van de historische verlustiging.

In de eerste decennia na de oprichting was het Wiskundig Genootschap helemaal niet de beroepsvereniging zoals we die nu kennen. Een wiskundige gemeenschap zoals Nederland die nu rijk is bestond niet. Er waren daar-entegen wel vele ‘liefhebbers der wiskonstige wetenschappen’ — iets waar heden ten dage nogal gebrek aan is. Een daarvan, Arnoldus Bastiaan Strabbe (1741–1805), docent wiskunde te Amsterdam, had begin jaren 1770 het initiatief genomen tot de uitgave van een tijdschrift met wiskundige opgaven voor de liefhebber. Wegens onvoldoende belangstelling was de publicatie na twee jaargangen gestaakt. Een dergelijk tijdschrift was voor een uitgever op dat moment niet rendabel.

In 1778 werd het Wiskundig Genootschap opgericht om de wiskunde onder een breder publiek bekend en toegankelijk te maken. Dat gebeurde onder andere door middel van de uitgave van een tijdschrift met opgaven die voor ieder wat aardigs te bieden hadden. Antwoorden en uitwerkingen verschenen in een volgend nummer. Strabbe was een van de initiatiefnemers en eerste secretaris van het genootschap. Dat het om een genootschap van liefhebbers ging wordt onder andere geïllustreerd door de titel van een van de eerste uitgaven van het genootschap: *Wiskunstige Verlustiging*.

Strabbe was een echte veelschrijver die met zijn boeken en vertalingen succes oogstte. Hij was een tamelijk autoritaire persoonlijkheid, die met ijzeren vuist de redactie van het tijdschrift voerde en daarmee nogal wat wrevel wakte. Tijdgenoten bezagen met enige jaloezie hoe zijn *Fluxierekening* en zijn *Geschiedenis der Wiskunde* (een vertaling van het werk van Montucla) op kosten van het genootschap werden uitgegeven. Dat hij wegens zijn medewerking aan een verboden boek enige tijd uit Holland werd verbannen was voor een aantal van hen in 1798 aanleiding om de macht die Strabbe had over het tijdschrift enigszins in te perken: O.S. Bangma en Klaas Smit werden aangesteld als redactie-commissie. Strabbe sprak later zijn ongenoegen uit over deze machtsovername. Het notulenboek vermeldt:

“Dit gaf aanleiding tot zeer hevige geschillen tusschen den secretaris en Klaas Smit, welke ten gevolge hadden, dat de eerste, door den laatsten geprovoceerd en zwaar bedreigd zijnde, der Vergadering verliet.”

De ruzie werd kennelijk bijgelegd. In elk geval is de frase over de provocatie en bedreiging in het notulenboek geschrapt. Enige tijd later rezen er opnieuw problemen: Strabbe zou aan zijn uitwerkingen de voorkeur geven boven die van anderen, en passeerde herhaaldelijk de commissie die was ingesteld om hem te controleren. In 1804 werd daar-om door het genootschap besloten hem uit zijn bestuursfunctie te ontslaan. Een ander bestuurslid stapte naar aanleiding van de affaire ook op. Strabbe reageerde bitter op zijn verlies. In een brief aan de Algemene Vergadering van april 1804 schrijft hij:

“Zo wordt dan nu eindelijk, na de eerste grondslagen van ons Kunstgebouw gelegd te hebben, en na eenen getrouwen dienst van ruim 25 Jaaren, ten beste van het Genootschap, de

secretaris van hetzelfde met den snoodsten ondank beloond, en tot eene laagte verne-derd, die niet anders dan tot eeuwige schande der bewerkers verstrekken kan, en het genootschap eerlang in het niet moet doen wegzinken.”

Na het aftreden van Strabbe begon het genootschap zich te moderniseren — wellicht is dat de enige reden waarom Strabbes voorspelling niet is uitgekomen. ◀

Literatuur

S.B. Engelsman, ‘Het Wiskundig Genootschap en eerste secretaris Strabbe’, in: R.H. de Jong, T.W.M. Jongmans en P.H. Krijgsman (red.), *Tweehonderd jaar Onvermoeide Arbeid*, Amsterdam: Wiskundig Genootschap (1978) [tentoonstellingscatalogus], 9–19.

Titelblad van een van de eerste publicaties van het WG